

ب) اگر جمله قبل از «إِلَّا»:

۱) دارای معنای کامل نباشد (یکی از ارکان جمله در آن ذکر نشده است).

۲) مستثنی‌منه در آن جمله ذکر نشده باشد.

۳) جمله حتماً با ادات (لَمْ، لَمَّا، لای نفی یا نهی، ما) و ادات استفهام (هل) همراه باشد.

پس در این حالت اعراب کلمه‌ی بعد از «إِلَّا» با توجه به نیاز جمله‌ی ما قبل (با فرض این که «إِلَّا» در جمله وجود ندارد) تعیین می‌شود یعنی اگر جمله‌ی ما قبل فاعل بخواهد، مستثنی در اصل فاعل و مرفوع و اگر مفعول بخواهد، در اصل مفعول و منصوب و اگر ...

به این نوع استثناء، استثنای مفرغ گفته می‌شود.

مثال ١ : لا يَنَالُ النِّجَاحَ فِي المَجْتَمَعِ إِلَّا!

(١) طَالِبَانِ مُؤْمِنَانِ

(٢) مُجْتَهِدُونَ الصِّفِّ

(٣) أَخَوَيْ مُؤْمِنَانِ

(٤) طَالِبٌ أَفْضَلُ

مثال ۲: ما هو الخطاء : «لم يشترك في المسابقاتِ إِلَّا!»

(۱) تلمیذانِ

(۲) أخوای

(۳) علی

(۴) ابراهیم

نکته ۱: استثنای مفرغ که منفی می باشد را می توان به صورت مثبت و مؤکد (با

استفاده از لفظ «فقط») ترجمه نمود.

ما رأیتُ فی الصفِّ إِلَّا تلمیذاً واحداً!:

در کلاس فقط یک دانش آموز را دیدم!